

УДК: 631.0.16:636.033

ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ В М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ ТА М'ЯСОПЕРЕРОБНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Литвинов А.І., к.е.н, доцент

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка

Розглянуто проблему економічного відтворення в м'ясному скотарстві та м'ясній промисловості Харківської області. На основі досвіду конкретних підприємств показані напрямки її розв'язання.

Economic reproduction problem in meat animal husbandry had been reviewed. Directions of its solving based on the experience of real enterprises has been shown.

Постановка проблеми. Останнім часом важко вживати термін “економічний розвиток” по відношенню до галузі м'ясного скотарства в Харківській області. Характер її економічного відтворення тривалий час є звуженим. На практиці це означає не лише зниження ефективності використання сільськогосподарськими підприємствами ресурсного потенціалу, але і погіршення якості життя населення, зростання залежності регіону від продукції, що ввозиться. Це, в свою чергу, є причиною нарощення структурних диспропорцій, уповільнення темпів відтворення та економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економічного відтворення та розвитку м'ясного скотарства та м'ясної промисловості свого часу приділяли свою увагу такі вчені, як Амбросов В.Я. [1], Калінчик М.В. [2], Пабат В.О. [3], інші. Разом із тим, сучасні тенденції розвитку приймають загрозливий для галузі характер і потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз досвіду конкретних сільськогосподарських підприємств і підприємств-переробників та обґрунтування на його основі підходів до вирішення проблеми, що склалася.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення проблеми насичення вітчизняного ринку якісною м'ясною продукцією, доступною за ціною широким верствам населення, значною мірою залежить від високого рівня розвитку переробних підприємств та їх забезпеченості високоякісною сировиною.

Виробництво м'ясних продуктів в Харківській області уможлиблюється наявністю сучасних підприємств м'ясної промисловості, на яких останнім часом активно здійснюється оновлення виробничих засобів та реалізуються інвестиційні проекти. Приміром, у ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» вже реалізовано інвестиційний проект з виробництва високоякісних сиров'ялених та сирокочених ковбасних виробів. На підприємстві введено в експлуатацію сучасне енергозберігаюче обладнання (Австрія) по виробництву копчених ковбас. У ТОВ «Салтівський м'ясокомбінат» введено в експлуатацію комплексне обладнання ТОВ «Інтермік-Харчові технології» по виробництву ковбасних виробів. У ВАТ «Курганський бройлер» переоснащені на сучасне і більш потужне обладнання цехи з вирощування та забою птиці, підприємство має сьогодні 71 ви-

бниче приміщення для вирощування бройлерів: 8 цехів з обладнанням ЦБК-20, 63 цехи з обладнанням «Big Dutchman», побудовано очисні споруди і котельню.

Але виробництво м'ясних продуктів значною мірою залежить від наявності сировинної бази. Харківська область має потужний агропромисловий сектор економіки, тому виробники м'ясної продукції зорієнтовані, в першу чергу, на місцеву сировину. Нею в повній мірі забезпечені такі підприємства, як ВАТ «Курганський бройлер» та АТ «Утківське відгодівельне господарство» в розпорядженні яких є власна сировинна база. Планується створення власної сировинної бази у ТОВ ТД «Куп'янський м'ясокомбінат»: свинарника на 5 тис. голів, корівника на тисячу голів. Але зазначений проект поки що не реалізований.

Так, весь обсяг виробництва яловичини у сільськогосподарських підприємствах в основному одержують за рахунок вирощування та відгодівлі понадремонтного молодняка і вибракуваної дорослої худоби молочних і комбінованих порід. Спеціалізовані м'ясні породи займають лише 2 % від загального виробництва. Загальне поголів'я спеціалізованої м'ясної худоби в Харківській області налічує лише 611 голів. Це пов'язано, насамперед, із відсутністю в структурі поголів'я протягом тривалого часу м'ясних порід, у першу чергу – вітчизняних – як найбільш пристосованих до місцевих умов утримання та здатних тут дати максимальну віддачу і належних умов їх утримання. За період з 1990 р. були створені вітчизняні спеціалізовані м'ясні породи: у 1993 р. – українська; 1994 р. – волинська; 1999 р. – поліська. В Харківській області залишилось всього два племінні заводи, які здійснюють виробничу діяльність – АФ „Світанок” Нововодолазького району (абердин-ангуська порода) і ДП ДГ „Гонтарівка” Вовчанського району (порода шароле).

Вирощування великої рогатої худоби як молочного, так і м'ясного напрямку у дослідному господарстві відбувається за безприв'язним способом утримання. Поголів'я молодняка великої рогатої худоби у господарстві у 2011 р. порівняно з 2000 р. мало тенденцію до скорочення з 1508 гол. до 1232 гол., або на 18,3 %. Крім того, різке підвищення оплати праці в розрахунку на 1 ц приросту великої рогатої худоби з 39,89 грн. у 2000 р. до 404,22 грн. у 2011 р., або в 10,1 рази не дає можливості об'єктивно оцінити залежність між ростом продуктивності праці та її оплатою.

Дослідження виробничо-економічних показників розвитку м'ясного скотарства, проведене на прикладі ДП “ДГ “Кутузівка” НААН України” показало на тенденції до зниження рівня розвитку даної галузі та ефективності виробництва м'яса великої рогатої худоби (табл. 1).

Виробництво м'яса великої рогатої худоби на підприємстві характеризується збитковістю, лише у 2001 р. рівень рентабельності становив 23,4 %. Це пов'язано з тим, що собівартість 1 ц приросту великої рогатої худоби є високою, а ціна реалізації була надто низькою і не покривала витрати ресурсів на виробництво 1 ц м'яса великої рогатої худоби.

Зазначимо, що собівартість виробництва приросту ВРХ у середньому по підприємствах Харківської області у 2011 році становила 1895,3 грн/ц, а нормативна собівартість дорівнює 1807,60 грн проти 3824,48 грн у дослідному господарстві.

Таблиця 1

**Виробничо-економічні показники розвитку м'ясного скотарства
в ДП "ДГ "Кутузівка" НААН України" у 2000-2011 рр.**

Показники	Роки											2011 р. у % до 2000 р.	
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		2011
Поголів'я молодняку великої рогатої худоби, гол.	1508	1589	1589	1749	1491	1584	1627	2110	1788	1837	1724	1232	81,7
Середньодобові прирости живої маси великої рогатої худоби, г	356	440	480	443	632	657	687	541	632,2	453	555	654	в 1,8 р.б.
Витрати кормів, ц корм. од. на одну голову	12,00	15,10	17,88	18,59	24,54	27,51	26,46	26,08	28,14	24,94	22,54	24,31	202,6
на 1 ц приросту ж. м.	9,24	9,40	10,21	11,50	10,63	11,48	10,56	13,22	12,19	15,08	10,13	12,83	138,9
Оплата праці в розрахунку на 1 ц приросту великої рогатої худоби, грн.	39,89	38,67	30,91	45,18	66,05	102,36	48,64	132,50	245,67	343,32	185,13	404,22	в 10,1 р.б.
Собівартість 1 ц приросту великої рогатої худоби, грн.	393,85	382,89	380,21	526,50	579,60	1025,70	1146,83	1258,13	2554,83	1397,95	1757,26	3824,48	в 9,7 р.б.
Ціна реалізації 1 ц м'яса великої рогатої худоби, грн.	202,60	365,97	205,90	307,25	392,88	536,24	682,60	660,42	1075,16	823,17	1047,86	1289,19	в 6,4 р.б.
Рівень рентабельності, %	-4,4	23,4	-31,4	-29,8	-26,8	-38,3	-40,5	-47,5	-47,8	-41,1	-40,4	-66,3	-

Норматив мінімальної ціни реалізації складає 1671,3 грн, в той час коли фактична склала 1289,19 грн. Наближення показників до нормативного рівня дозволить господарству здійснювати просте відтворення, в той час як для ведення відтворення за розширеним типом ціна реалізації має бути більшою.

Втім витоки проблеми слід шукати, насамперед, в структурних економічних диспропорціях. А потужні інвестиційні проекти, що реалізуються підприємствами переробної сфери на фоні критичного стану тваринництва в сільськогосподарських підприємствах, це повністю підтверджують. Вартість, створена в сільському господарстві стає джерелом інвестицій для розвитку переробки та торгівлі. А за незмінності глибинних причин таких диспропорцій і будь-яка фінансова допомога виробникам з боку держави перетворюється на дотування сфери переробки й торгівлі та ще більше затягує економічний зашморг для виробника. Це, зокрема, підтверджується створенням низкою переробників власних потужностей для вирощування худоби та птиці. Адже економічна ефективність м'ясного напрямку має цілком прийнятний рівень, якщо його оцінювати на всьому ланцюжку – від одержання приросту до купівлі м'яса або м'ясного виробу кінцевим споживачем. Тому вихід є. Він знаходиться в площині підвищення рівня кооперації та інтеграції сільськогосподарського виробника із переробною та торгівельною сферами та усуненні структурних економічних дисбалансів. Але при цьому існує загроза втрати сільськогосподарським виробником своєї господарської самостійності та захоплення контролю за його діяльністю представниками переробної і торгівельної сфер, що сприятиме лише подальшому нарощенню олігополістичних тенденцій розвитку які вже зараз приймають загрозливий характер.

Висновки. Інвестиційні проекти, що реалізуються підприємствами м'ясопереробної сфери свідчать про наявність економічного потенціалу м'ясного скотарства. В умовах нарощування структурних диспропорцій в економіці цей потенціал не може бути реалізований на рівні лише сільськогосподарського підприємства, через що економічне відтворення галузі приймає звужений характер. Приклад переробників доводить, що рішення проблеми можливе за рахунок нарощування коопераційних та інтеграційних процесів. Практичні підходи до реалізації економічного потенціалу галузі та досягнення нею розширеного типу економічного відтворення за умови збереження господарської самостійності сільськогосподарськими виробниками є завданням для подальших наукових розвідок.

Література:

1. Амбросов В.Я. Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби / В.Я. Амбросов, К.В. Міненко // Вісн. аграр. науки. — 2005. — N 5. — С. 66-68.
2. Калинин Н.В. Развитие и эффективное функционирование предприятий на рынке говядины : монография / Н.В. Калинин, О.А. Саенко, В.В. Россоха. — К.: Ин-т аграр. экономики, 2009. — 212 с.
3. Пабат В.О. Практичні рекомендації щодо формування стад м'ясної худоби в Україні / В.О. Пабат, Д.Т. Вінничук. — К.: Наук. думка, 2004. — 64 с.

Рецензент: д.е.н., професор Ульянов О.В.